

ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,
ОПРЕДЕЛЕНО СЪС ЗАПОВЕД
№ 1479 от 06. 06. 2014 г.
НА РЕКТОРА НА ЮЗУ „Н. РИЛСКИ“
ГР. БЛАГОЕВГРАД

Р Е Ц Е Н З И Я

върху дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.9. “Туризм“, научна специалност „Икономика и управление (туризм)“

Тема на дисертационния труд: „ВЛИЯНИЕ НА КУЛТУРАТА В ТУРИЗМА“

Автор: Димитрия Руменова Узунова, редовен докторант към катедра „Туризм“ към Стопанския факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски – гр. Благоевград

Рецензент: проф. д-р МАРИН НАЙДЕНОВ НЕШКОВ, кат. “ИОТ”, в Икономически университет – Варна, област на висшето образование 3. “Социални, стопански и правни науки“, ПН 3.9. “Туризм“, научна специалност „Икономика и управление (туризм)“, член на НЖ съгласно заповед № 1479 от 06. 06. 2014 г. на Ректора на ЮЗУ

1. Кратко представяне на кандидата

Авторът на дисертационния труд Димитрия Руменова Узунова е редовен докторант към кат. „Туризм“ на Стопанския факултет към ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград, зачислена със заповед № 860 от 19.04.2011 г. на Ректора на ЮЗУ, с научен ръководител доц. д-р Преслав Димитров от същата катедра. Тя е родена на 16.05.1978 г. Завършва средното си образование в СОУ „Н. Геров“, гр. Пловдив. Бакалавърска степен получава в Колежа по икономика и администрация в гр. Пловдив, спец. „Туризм“, през 2007 г., а магистърска - в ЮЗУ „Н. Рилски“, спец. „Туризм“, през 2010 г.

2. Оценка на документацията по процедурата

Докторант Д. Узунова е представила необходимия комплект документи и материали в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане, ッ櫛・頸・珞齏・鈞・鈔璣達 活 珞良禪是・・・珞・`ヌモ・.ニ齏・・・ Критериите и показателите за придобиване на образователната и научната степен „доктор“, приети от АС на висшето училище на 17 юли 2012 г. с протокол № 9. Този комплект включва: дисертационен труд на хартиен и електронен носител; автореферат на дисертационния труд; европейски формат на автобиография; заповед за определяне състава на научното жури и заповед за зачисляване в докторантура.

Докторантката е приложила 1 оригинал и 2 копия на научните си публикации по темата на дисертационния труд, както и служебна бележка за една публикация под печат. Това са 2 статии, публикувани в научното списание на ЮЗУ и 1 доклад от международна научна конференция. Научната продукция по дисертацията по наша преценка е достатъчна и представя добре резултатите от изследванията сред българската и международната научна общност. *Авторефератът* отговаря на изискванията за обем, структура и съдържание, отразява обективно структурата и съдържанието на дисертацията, както и основните резултати и научни приноси, които се съдържат в нея.

Дисертационният труд на д-г Димитрия Узунова е обсъден на заседание на кат. „Туризм“ към Стопанския факултет при ЮЗУ, на което е прието решение да се предложи откриване на процедура за публична защита (прот. № 9 от 23.05.2011 г.). На заседание от 28.05.2014 г. факултетният съвет на СФ взема решение за откриване на процедурата. На основата на представените факти считаме, че процедурните изисквания, във връзка със защитата на дисертацията, са спазени.

3. Обща оценка на дисертационния труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е посветен на *актуална проблематиката*. Той представя сполучлив и оригинален опит за изследване на проблемите на взаимовръзката между туризма и културата. Особено внимание в него се отделя на културния профил на туристическата дестинация. В този смисъл оценяваме положително *избора на обекта и предмета на изследване* в него, а изследователските му резултати – като изключително полезни за подпомагане субектите на туристическата политика и стопанска практика у нас в усилията им за ефективно развитие на културния туризъм в притежаващи значим ресурсен потенциал за него територии.

По отношение на *структурата и съдържанието* на дисертационния труд ще отбележим, че той е разработен в общ обем от 337 стандартни страници компютърно набран текст, който включва: увод, четири глави, заключение, използвана литература и приложения. Основният текст е 277 стр., литературните и информационните източници (в обем от 26 стр.) са общо 270, от които 28 на кирилица, 231 на латиница и 11 са от интернет. Приложенията са общо 10 (34 стр.) и представят модели на анкетни карти, корелационни матрици и една оценъчна таблица. Илюстративният и доказателственият материал в основния текст включва 43 таблици и 86 фигури. Определено считаме, че посочените съдържателни и структурни параметри на рецензията дисертационен труд го доближават в значителна степен до изискванията за структурна балансираност, композиционна цялост, правилна методологическа и логическа постройка и широка информационна база, на която се градят изследователските тези и определят аргументите за тяхното доказване.

Реализирането на поставената в дисертацията цел се основава на надлежно събрана, добре обработена, систематизирана и анализирана богата по съдържание и структура научна и емпирична информация по изследваната проблематика. От използваните литературни източници са извлечени теоретични постановки, които са добре подбрани и критично проучени. Като резултат от теоретичния и емпиричния анализ е представен работещ модел за анализ, оценка и коригиране на културния профил на туристическата дестинация. Определено считаме, че това допринася за последователното и успешно *реализиране на целта и конкретните изследователски задачи и доказване на тезите*, определени в увода на дисертационния труд.

Методиката на изследване в дисертационния труд по наше мнение е подходяща и много добре съобразена с неговата основна научна цел и конкретни изследователски задачи. По наше впечатление в хода на проучванията докторантката е успяла да постигне оптимално съчетание на абстрактни и практикоприложни методи. Особено полезно във връзка с културното профилиране оценяваме приложението на системния подход, както и на анкетния метод в основните му разновидности. Докторантката творчески прилага в изследването си тези методи, чрез които получава обективни, добре мотивирани изводи и успешно се справя с практическите аспекти на изследваната проблематика.

4. Оценка на формата и съдържанието на дисертационен труд

В *увода на дисертацията*, в правилна по наша преценка последователност, е: направена обосновка на актуалността на изследваната проблематика; определени са

изследователската теза, обекта и предмета на изследването; дефинирани са целта и конкретните изследователски задачи на дисертационния труд; представени са методите и методологията на изследването и са посочени по-съществените ограничения и трудности, с които авторката се е сблъскала при осъществяването на изследователския процес. Тази част от дисертацията оценяваме като сполучлива, тъй като в сравнително синтезиран, конкретен и логически издържан вид представя намеренията и аргументите на своя автор във връзка с избора на проблемите, начина на изследване и формирането на идеите и предложенията за тяхното решаване. Същевременно считаме, че уводът би спечелил, ако по-прецизно в него беше определена връзката между обекта и предмета на изследването с основната негова цел (в която се появява и град Пловдив), както и конкретните му задачи (във формулировката на които не откриваме тази дестинация за културен туризъм).

В *първа глава* обект на внимание са теоретични въпроси, свързани със: същността на понятието „култура“, структурните нейни свойства, функции и стереотипи; културата като ресурс за развитие на туризма и дефиниране на културния туризъм; характерните особености на неговия потребител и мотивите за практикуването му. Оценката ни за тази част е, че в нея умело са подбрани и подложени на критичен преглед и оценка онези постижения от съвременната наука за взаимовръзките на културата с туризма, които пряко, системно обвързано и същевременно пестеливо обслужват реализацията на изследователската цел. Те са добра основа и за разработване на методологията на проучването в следващите глави на дисертацията.

Глава втора е посветена на профилното моделиране на туристическите изживявания. Акцентите в нейното съдържание са поставени върху определянето на дестинационния профил, етапността и сценариите за неговата реализация, както и на стратегическото целеполагане и промяната в качеството на изживяването. Наред с констатациите, оценките и аргументите за важната роля на регионалната идентичност, автентичността и имиджа, в нея се предлагат стратегически решения за изграждане на дестинационния профил и се излагат схващанията на автора за ролята на изживяванията на посетителите като компонент на културното профилиране на дестинацията и увеличаване ценността на културния туристически продукт. Положителна оценка в третия параграф на тази част заслужават трактовките на автора във връзка с реализирането на конкурентните предимства и имиджа на дестинацията като пряк резултат от потребителската оценка и катализатор на интереса на туристите от определени целеви групи. Считаме, че в тази част би било целесъобразно

разглежданите въпроси да се обвържат и с изследвания, насочени към туристическия опит, перцепцията и имитационния ефект в туризма.

Обект на внимание в *трета глава* са основните методологически въпроси, свързани с оценката на културния профил на туристическата дестинация. Направен е сериозен преглед на конкретни методи и е разработен модел за анализ, оценка и коригиране на културния дестинационен профил. Ясно са определени и разграничени етапите за реализация на конкретните процеси в рамките на модела. Систематизирани са критериите и показателите, използвани в следващата част на дисертационния труд за нуждите на конкретното изследване.

Глава четвърта, по наше мнение, може да се определи и характеризира като практико-приложна част на дисертацията. В нея са представени конкретните резултати от авторовото изследване на културния профил на град Пловдив – данните за демографската характеристика на анкетираните, средните притеглени и непритеглени оценки по използваните критерии. На основата на анализа са обобщени изводи и е разработен план за действие, чрез реализацията на който се очаква да бъде коригиран, подсилен и поддържан в бъдеще културният профил на туристическа дестинация Пловдив.

6. Оценка на резултатите от и приносите на дисертационния труд

Анализът на научните и научно-приложните резултати от изследването, съдържащи се в дисертационния труд, ни дава основание да определим, разграничим и оценим неговите *приноси* в следните основни направления:

а) научни приноси:

- извършен е цялостен и задълбочен критичен преглед и оценка на теоретичните концепции и постижения в специализираната литература по туризъм, свързани с обекта и предмета на изследването;

- надградена и допълнена е теорията относно особеностите на въздействията на културата в туризма и профилното моделиране на туристическата дестинация чрез качеството на изживяването на потребителя като вътрешно присъща характеристика на културния туризъм;

- разработена е специфична за целите на изследването методика за анализ, измерване, оценка и управление на културния профил на туристическата дестинация;

б) Научно-приложни приноси:

- адаптиран и приложен на практика е разработеният от докторантката теоретичен модел за анализ и оценка на културния профил на конкретна туристическа дестинация в България с използвани в него, целесъобразно подбрани критерии и показатели;

- проведено е собствено изследване, резултатите от които по категоричен начин доказват тезите, изводите и оценките на докторантката;

- на основа на изследването е разработен и представен план за действие за подсилване, коригиране и поддържане на културния профил на град Пловдив.

Научната информация за подготовка и разработване на дисертационния труд в преобладаващата си част е извлечена от авторитетни, официално признати източници и е използвана коректно. Намесата на докторантката е съобразена с изискванията на приложените изследователски методи. Всичко това гарантира автентичност на изходните данни и достоверност на твърденията, оценките и изводите, на които се основават научните резултати. Определено считаме, че основната част от тях *са лично дело и заслуга на докторантката*.

Представените приноси, въпреки впечатлението за превес на тези от първата група, определяме като балансирани в теоретичен и практико-приложен аспект. Дълбоко е убеждението ни, че те ще бъдат оценени от политическите субекти и мениджърите в туризма като полезни и необходими за по-нататъшното ефективно развитие на културния туризъм у нас.

7. Критични бележки и препоръки

Рецензията на дисертационен труд представя едно сериозно изследване върху проблематиката, която у нас е сравнително нова и недостатъчно проучена. Ето защо, както във всеки подобен случай, той е потенциален носител на пропуски и непълноти. В тази връзка, могат да бъдат направени някои бележки и препоръки към неговия автор с единствена цел да се подобри общото негово представяне. Считаме, че те не намаляват научната му стойност и приносите от изследването. По-конкретно ще отбележим, че:

- определено дисертационният труд би спечелил, ако обемът му беше съкратен до нормалния за подобен род разработки, за сметка на текстове от по-общ характер в първа глава и оптимизиране съдържанието на отделни части на дисертацията;

- заглавието на дисертацията би могло по-пряко да се обвърже с неговото съдържание; в сегашния си вид то е по-общо и не насочва вниманието на читателя пряко към конкретния обект и предмет на изследването;

- в смисъла на горните бележки бихме препоръчали извеждането като ключов съдържателен елемент на профилното моделиране, с което щеше да се постигне предложеното оптимизиране на обема и съдържанието на дисертацията;

- при такъв богат изследователски материал съществуват според нас и много повече възможности за публикуване на резултатите от изследването, включително под формата на по-сериозни трудове - научни студии и монографии.

- налице е значителен неизползван потенциал за апробиране на научните резултати в практиката и по отношение на други туристически дестинации на културния туризъм, които се отличават със собствен облик и специфика, включително и за вече утвърдени такива; в тази насока е и основната ни препоръка към Димитрия Усунова – да продължи и задълбочи изследванията си в избраната област в по-широк териториален обхват и да потърси възможности за по-ефективна апробация на резултатите от тях.

8. Въпроси за дискусия по дисертационния труд

Актуалният и оригинален характер на дисертационния труд естествено поражда доста въпроси, които биха могли да бъдат обект на дискусия по време на неговата защита. В случая ще се ограничим до три по-съществени от тях:

- понятието „култура” има доста богат и многостранен характер, поради което е важно да се уточни как докторантката вижда по-конкретните негови съдържателни измерения с пряко отношение към обекта и предмета на изследването;

- ако изследването се осъществи за друг град или територия, може ли автоматично да се приложи използваната в дисертацията методика и за тях или следва тя да се конкретизира и адаптира към съответните специфични условия;

- в дисертационния труд акцентът е поставен върху субективните фактори и въздействия при изследването и промяната на културния профил на дестинацията; какво е мнението на докторантката относно възможността за комбинирането им и с обективни такива (напр. измененията в културната инфраструктура, повишаването на образователното равнище или издигането на нивото на туристическата култура на посетителите и местните жители и др. под.).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за рецензиране дисертационен труд на тема: „Влияние на културата в туризма”, с автор Димитрия Руменова Узунова, *съдържа необходимите научни, научно-приложни и приложни резултати с оригинален принос в науката* и които **отговарят на всички изисквания** на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му, ツ櫛・頸・珞齋・鈞・鈔璣・語瑛・稗類是・珞・`ヌモ・.ミ齋・. Критериите и показателите за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ на висшето училище. Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научното направление 3.9. „Туризм“ и **демонстрира** качества и компетенции за *самостоятелно провеждане на научно изследване*.

Изложените аргументи ми дават основание, в качеството си на рецензент, убедено да оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО** рецензирания дисертационен труд. Позволявам си да предложа на почитаемото научно жури да гласува „ЗА” *присъждането на образователната и научна степен „доктор“* на Димитрия Руменова Узунова в ПН 3.9. “Туризм“, научна специалност „Икономика и управление (туризм)“.

23. 06.2014 г.

гр. Варна

Рецензент: .....

(проф. д-р Марин Н. Нешков)